

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

**Colección Health Policy Papers
2016 – 03**

LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DE LA DESIGUALTAT

Guillem López-Casasnovas
Catedrático del Departamento de Economía y Empresa
Universitat Pompeu Fabra

Barcelona

La Colección Policy Papers, engloba una serie de artículos, en Economía de la Salud y Política Sanitaria, realizados y seleccionados por investigadores del Centre de Recerca en Economía y Salud de la Universitat Pompeu Fabra (CRES-UPF). La Colección Policy Papers se enmarca dentro de un convenio suscrito entre la UPF y Novartis, entre cuyas actividades se contempla el apoyo no condicionado de Novartis a la divulgación de estudios y trabajos de investigación del CRES-UPF.

Barcelona, Enero 2016

LA TRANSMISSIÓ INTERGENERACIONAL DE LA DESIGUALTAT

Guillem López-Casasnovas

Els efectes negatius de la desigualtat es poden veure mitigats per la mobilitat social. A més, pot donar-se una correlació més o menys forta entre distribució de renda i origen social. D'aquí que resulti necessari analitzar la mobilitat social; una qüestió que preocupa amb raó de la nomenada desigualtat intergeneracional. És real la millora aparent de la gent gran? ¿S'ha produït aquest millora a costa d'altres generacions? També s'ha estès la idea que els acords intergeneracionals informals (aplicació de les pensions dels avis al sosteniment de la desigualtat entre grups d'edat o en l'aplicació del temps assignat voluntàriament). Quina és la seva importància?

El fil conductor de la qüestió és veure com i per què la desigualtat es transmet d'una generació a una altra i el que fa que en el temps persisteixi un diferencial important. En aquest sentit, els dos grans eixos són les qüestions relacionades amb la mobilitat social i d'ingressos i les desigualtats entre generacions. Les preguntes que poden tractar d'articular la discussió poden ser: 1.- Per tenir una visió global de l'abast de la desigualtat cal combinar la visió estàtica (quanta desigualtat hi ha) amb la dinàmica (quanta mobilitat ha). Un dels llocs comuns en la discussió sobre benestar social és que alts nivells de desigualtat poden ser més tolerables si hi ha molta mobilitat d'ingressos. Se sol posar com a exemple el cas d'Estats Units i alguns autors també assenyalen que a casa nostra la mobilitat és més gran que en altres països. És realment així? Com és de dinàmica la nostra societat en termes de canvis en l'escala d'ingressos? Què podem dir de l'anàlisi de l'experiència comparada? Quines són les implicacions del nostre model si és que existeix algun tipus de singularitat en l'experiència del nostre país? 2.- Analitzar els canvis en l'escala de rendes d'un ciutadà durant el seu cicle vital ens dóna una idea de mobilitat. Una altra dimensió igual o més important és la dependència dels ingressos, salaris, ocupacions o oportunitats de l'origen de cada persona. Un tema molt discutit és la persistència d'una relació molt estreta entre la desigualtat d'ingressos i la immobilitat social. Què podem dir sobre aquesta relació a casa nostra? Seguim heretant la posició relativa dels nostres pares en l'escala d'ingressos? Som un cas atípic en el context comparat? On és més visible aquesta dependència (ingressos, educació, salut, etc.)? Per què hauria de preocupar? 3.- Aquesta visió de la desigualtat des de la perspectiva intergeneracional també ens porta a preguntar-nos per

eleccions que adoptem com a societat i pels avantatges o desavantatges d'una generació respecte a una altra. Alguns autors parlen d'un possible conflicte entre la millora de la gent gran i els problemes econòmics dels joves. D'altra banda, sembla clar, però, que en la crisi han estat precisament els acords intergeneracionals informals (aplicació de les pensions dels avis al sosteniment dels néts, etc.) un factor de moderació de la desigualtat entre grups d'edat. Malgrat això sembla que les condicions de vida i els ingressos de les llars amb nens han patit un deteriorament important. Existeix realment aquest conflicte o trade-off inevitable? És real la millora aparent de la gent gran? ¿S'ha produït aquesta millora a costa d'altres generacions? Quines implicacions pot tenir l'augment de la desigualtat i la pobresa en la infància? 4.- És inevitable referir-se a les polítiques públiques i al paper que poden jugar en la reducció de la transmissió intergeneracional de la desigualtat. Encara que sigui difícil donar una resposta breu, és obligatori preguntar quines haurien de ser les principals línies estratègiques per assolir aquest objectiu. On s'haurien de concentrar els majors esforços? Quines polítiques han funcionat millor en altres països? Són aplicables a nostre país? Quins són els principals reptes per activar aquest tipus d'actuacions?

LA REDISTRIBUCIÓ AL LLARG DE LA VIDA

Què fa variar la riquesa al llarg del cicle vital d'una persona? Com les seves variants es tradueixen en el benestar personal en relació a les circumstàncies pròpies de l'edat? Què hi incideix realment?

Certament, la riquesa varia amb els ingressos i així amb les contingències d'atur i salut en negatiu, amb distinta cobertura asseguradora possible, i amb les millores salarials en positiu, ja sigui per productivitat, antiguitat, primes de formació, pensió de jubilació substitutiva, etc. Tot això esdevé en un marc incert, essent alguns dels esdeveniments clarament exògens, mentre que altres depenen del propi esforç de la persona. Però si els ingressos són flux monetari, la riquesa és estoc, per la qual cosa és important l'evolució del residu entre ingressos i despeses. De manera que el que esdevingui amb les despeses al llarg del cicle vital resulta igualment decisiu. Varia aquesta capacitat d'acumulació en el temps el fet d'emancipar-se –més despeses substitutives-, tenir fills, enviduar... així com les diferències no cobertes per l'assegurament davant de les pèrdues d'ingressos no prou protegits. Compta també per aquella acumulació el temps en què es produeixen les variacions: per alguns individus, els ingressos van de menys a més al llarg de la vida activa, així com les despeses, o de més a menys –segons la que sigui obsolescència del capital humà, i així de la productivitat. De nou en despeses és important

identificar les que responen a decisions pròpies (amb cost d'oportunitat explícit: tenir fills, casar-se, prejubilarse...) de les que són sobrevingudes, com la malaltia o la dependència, i per tant no elegides. De totes aquelles contingències en resulta un procés d'acumulació i desacumulació que es complementa amb la recepció de transferències de rendes i de donacions en vida o *mortis causa*. A l'entremig dels processos d'estalvi o desestalvi, pot resultar important el paper de la inflació com a element d'erosió de les teneduries reals de recursos, la composició mateixa dels actius i el *modus* en el que els cicles econòmics generen plusvàlues i minusvàlues. Aquests generen, a més, els corresponents efectes 'riquesa', ja en actius físics o financers, de distinta liquiditat. Notem per això que els drets acumulats són també riquesa: així, el que es tingui meritat en cada moment una persona com a pensió equivaldria a la quantia dels fons de recursos necessaris per a rebre una determinada quantitat si s'hagués de 'comprar' actuarialment la pensió, com si fos una anualitat (i en el que hi juguen tècnicament parlant un tipus d'interès determinat i la taxa de descompte de l'espera).

Potser algú pot pensar que és més senzill l'anàlisi de la riquesa acumulada al llarg del cicle vital feta a través d'anar sumant estalvis que farien per l'actiu del balanç, contraposant-los als passius resultants de desestalvis per endeutaments, préstecs i reduccions dels actius del balanç. El que sigui aquesta línia representativa de la riquesa al llarg de la vida d'un mateix individu cal distingir-la de la riquesa que en un moment donat puguin tenir els diferents grups d'edat. La primera és longitudinal; la segona, una mena de 'fotografies' de diferents cohorts d'edat en el mateix moment del temps i en les que la seva composició és prou heterogènia, tant genèticament com culturalment, de manera que les prediccions sobre aquesta base són força qüestionables.

Finalment, remarcuem que la riquesa acumulada 'compta' per a una persona en la mesura que la tradueix en benestar en cada moment del temps: ésser ric quan ja el cos no aguanta la capacitat de fruir- la és diferent al benestar del 'iupi' jove que viu al dia sense estalvi. O del pobre amb salut respecte del ric malalt. O del ric en soledat i del pobre amb família gran. També cal considerar que els ingressos tenen diferents substitutius respecte de l'oci que varien al llarg del temps, en raó del seu diferent cost d'oportunitat: llegir i escoltar música és benestar substitutiu de menys cost -d'alternatives perdudes- quan ja de gran es te menys que no més mobilitat que quan s'és jove. I vice versa en fer esport.

L'anterior descripció posa èmfasi en tres aspectes claus que és el que es tracta aquí de destacar. Primer, que l'equitat intergeneracional requereix observar el benestar de diferents generacions al llarg de la seva vida: no només en un segment d'edat (joves, pobres, en formació/ vells més

rics però patint la bretxa digital), en un moment del cicle vital; particularment si el 'gran gatsby' de l'ascensor social funciona mínimament. En segon lloc, el que tanca el cicle de la justícia fiscal de les intervencions públiques sobre el benestar dels ciutadans no són els residus fiscals conjunturals de la incidència de les càrregues i beneficis de l'activitat pública sinó les taxes de rendiment intern entre el que es paga (impostos taxes, preus privats regulats socialment) i el que es rep (prestacions de tota mena en espècie o monetàries) en la seva globalitat. I aquests resultats han de ser avaluats segons la seva capacitat redistributiva (amb taxes suposadament més altes 'pro-pobres' que 'pro-rics'). En tercer lloc, les anteriors constatacions ens obliguen a posar l'èmfasi en que els instruments d'intervenció momentanis tals com sovint se utilitzen no recullen *per se* correctament l'impacte redistributiu veritable des de l'òptica del cicle vital. Així, per exemple, en una anàlisi intrapersonal (que diríem de "sèrie transversal"), l'IVA és un impost regressiu: el paguen proporcionalment en major mesura de la seva renda els més pobres, ja que la seva propensió marginal a gastar els seus ingressos és més alta que la dels rics, que sí mostren capacitat d'estalvi. Però no seria regressiu previsiblement en la seva dimensió temporal, vistes les pautes completes de consum realitzades per l'individu al llarg del cicle vital. En aquest sentit, en contextos de baixa mobilitat social, només l'IRPF mantindria virtualitat redistributiva intra i intergeneracionalment parlant. Objectivar, per tant, la redistribució de cicle vital requereix una anàlisi diferent del tradicional i obliga focalitzar de manera intel·ligent envers uns instruments fiscals nous.

A l'esforç de repensar aquest instrumental, cal saber veure la importància d'aquelles mesures que incideixen majorment en les variables demogràfiques (natalitat en particular) ja que els equilibris generacionals són afectats en gran manera per les pèrdues de població; en particular, a la vista dels costos fixos de tota l'organització social i en el repartiment de càrregues d'una societat cada cop més envellida: uns pocs fills respecte d'uns pares de major expectativa de vida però amb més càrregues de dependència associables a aquells anys addicionals.. A més, l'evolució tecnològica fa variar el conjunt d'oportunitats que permeten aquelles variables vinculades als resultats, bàsicament de la mà dels ingressos i del fruïment de millor i més extensa salut poblacional. En aquest sentit no podem deixar de destacar la importància de saber avaluar quants individus situats a les deciles baixes de renda continuaven en aquesta posició després d'un cert nombre d'anys (amb la doble lectura de aleatorietat si entrades i sortides i d'acumulacions dinàstiques si en permanència). O de construir contrafactuals per a projectar en cohorts noves el registre de la incidència càrrega-benefici de les velles i per a quantificar els diferents residus fiscals assolibles en absència de canvis en les polítiques. Pel que fa en concret als instruments del nou *targeting* redistributiu de cicle vital proposat, tot apunta a que unes

proves de mitjans adequades haurien de permetre el millor test seqüencial en meritatar despesa de manera simètrica com en el cas de fer-ho carregant el finançament (via IRPF), tot i que aquí de nou els costos de transacció i gestió d'aquestes proves no són gens menyspreables. Aquest és el cas en especial de les distorsions que generin en el comportament dels afectats, tot i no essent un demèrit exclusiu de la prova de mitjans, ja que qualsevol mecanisme de finançament de manera addicional a l'efecte renda o empobriment pot provocar un efecte substitució d'efectes distorsionaris més rellevants en la mesura que els efectes acumulatius en el temps, tals com la pèrdua d'incentius a formar-se, capitalitzar o innovar, amb externalitats generals sobre l'economia.

Adquireixen en aquests nous contextos rellevància mesures com les de facilitar el trasllat intertemporal de recursos entre els diferents períodes de vida d'un mateix individu, d'acord amb les taxes de descompte pròpies i en un context de mercats de capital imperfectes, o les de taxar patrimonis més que no rendes, de capitals inactius en el moment en que es liquiden cap a activitats no productives, o imposicions "en espècie" de l'estil de l'entrega d'estocs en emissions d'accions en substitució de l'impost sobre els beneficis de societats, o finalment en el gravamen en particular d'aquelles rendes no guanyades pels propis destinataris (successions i donacions).

Alguns supòsits i evidències

L'aproximació coherent amb l'esmentat es basa no en seqüenciar talls de diferents grups d'edat (*snapshots* a l'argot) sinó representar la pauta d'un mateix individu (mitjà) al llarg de la seva vida. Com es veu a l'addenda, les transferències -monetàries o no- són el reflex d'uns dèficits o superàvits a l'aplicació de diners o temps, transferits entre cohorts. Per exemple, sense ingressos en una determinada època, però amb un determinat consum, i amb un dèficit inicial que esdevé superàvit en etapes posteriors. En el cicle vital l'individu mitjà fa el seu propi balanç al llarg de les distintes etapes seves a la vida, ja sigui a través del mercat de capital, del 'banc de temps' o del 'banc de diners' particulars, o a través de transferències entre cohorts diferents (donacions de recursos en espècie o monetaris). Això obre l'oportunitat de comparar com diversos països o el mateix país a diferents moments del temps solventa aquestes qüestions de manera diferentment eficient. Així, per exemple, a la vista de la renda mitjana de la dona a diferents edats dels seus fills. O de com les contingències de salut afecten els processos d'acumulació de diners o de temps d'oci, i quin és l'aixopluc procedent de la desacumulació de riquesa, la cobertura pública de protecció social, o el guariment d'altres veïns o familiars, com en el cas de la dependència, l'atur o els tractaments ambulatoris domiciliaris. I fins i tot, es tracta

de saber com la manera en que es resolen aquesta mena de processos pot acabar afectant el creixement econòmic i l'alentiment del progrés personal (l'ascensor social).

Altrament, notem que els efectes entre diferents generacions no es poden simular i predir sobre la base de projeccions simples (tipus cadenes de *Markov* o hipòtesis de Sullivan...) ja que les generacions 'aprenen' en el temps, en contextos que son canviants, fet que no recullen aquelles metodologies, que no incorporen l'anterior coneixement. Així quan valorem desigualtat i salut és probable que la primera generació de immigrants impacti significativament sobre les desigualtats de salut nacionals, fet però molt menys probable en segones i terceres, essent la salut, igual que la integració laboral, un procés força dinàmic.

Certament que la compensació de contingències al llarg de la vida d'un mateix individu introdueix un marc diferent per a les modalitats d'assegurament. Podria ser que les necessitats quan se és jove siguin de més d'educació i formació laboral i menys les relatives a la salut; entre les necessitats d'actiu ocupat en un període i de passiu consumidor de gran, amb més problemes de salut i menys de capacitació per part de tercers; suport de infants de jove i ajut de fills de vells, etc. Només davant d'una no compensació de riscos sinó d'acumulació (zero formació, atur, pèrdua de salut, dependència i sense ingressos a la jubilació) devindria necessària una actuació pública redimidora: no existint un pool de compensació sinó una situació catastròfica es fa més necessari el rescat catastròfic. I en tot cas, és menys esperable que cadascun dels esdeveniments aïlladament estigui contaminat per *moral hazard* i altres formes d'abús davant d'unes prestacions públiques garantides. Això limitaria la compensació de cohorts diferents (llestos amb menys llestos, rics i pobres, malalts i sans, dependents i autònoms en els guariments bàsics de la vida) per a retornar bona part dels balanços a la responsabilitat individual, i només residualment a la col.lectiva. Noti's que el constructe és teòric i que no està exempta de problemes; però certament és una manera de re-equilibrar alguns balanços de la manca de justícia intra e intergeneracional amb resol.lució interna i evitant externalitats per manca de responsabilitat individual.

Fora de l'esquema anterior, retornats al moment contingent (sèrie transversal) en el que es meriten les prestacions, remarcuem però alguns extrems. En primer lloc, és discutible en quina mesura les transferències privades han de ser considerades a l'hora de definir les públiques. La voluntarietat és una forma d'altruisme si el destinatari del benefici les decideix socialment, posant temps o diners a disposició del conjunt i no ubicats a la seva elecció. Altrament potser una forma d'augmentar l'acumulació dinàstica de les desigualtats: la parella de pensionistes amb bona salut cuida nets i substitueix despesa familiar reforçant els ingressos de la parella en

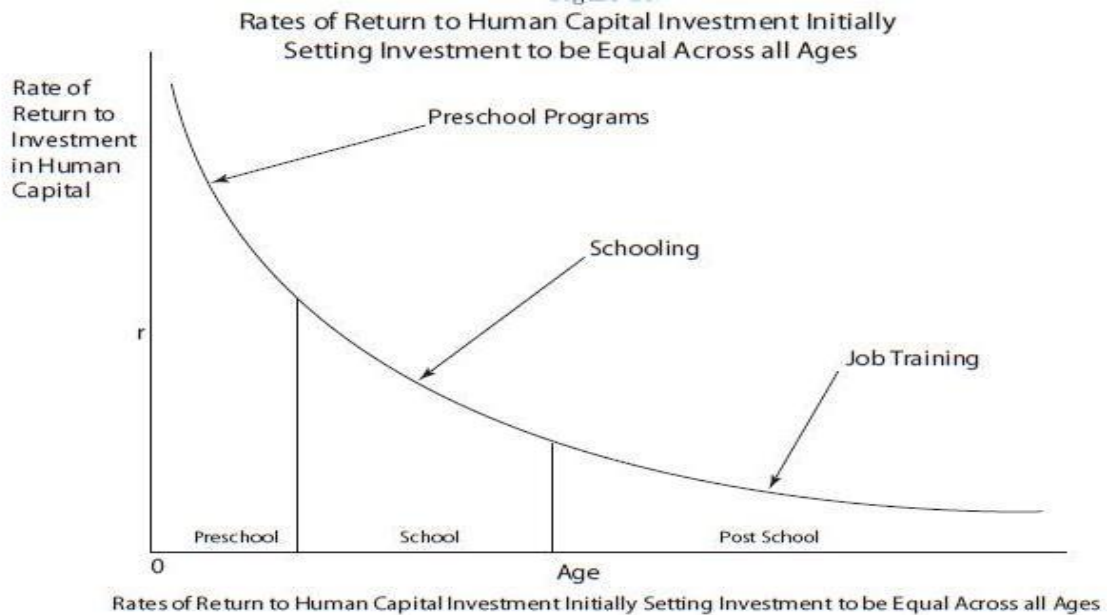
la que els dos treballen. En segon lloc, és dubtós si es poden compensar en una mateixa combinatòria transferències que son 'robin hood' a l'argot amb altres que son 'de guardiola' o contributives, tot i haver definit potser ambdues com a obligatòries (per exemple, entre cotitzar per a una pensió i no fer-ho per a meritjar una renda mínima). En tercer lloc, com valorar el fracàs en no 'amortitzar' en ingressos o en oci la millor capacitat a la que ha ajudat el sector públic –educació, salut, inserció social- quan el mercat no ho premia amb les corresponents retribucions superiors. Es tracta efectivament de combatre les oportunitats desiguals o fer ho sobre les desigualtats en resultats?. En quart lloc, es controvertit com tractar els beneficis que es produeixen socialment al llarg del temps per actuacions alienes al propi individu, família o agents públics: així en la millora de capacitats, productivitats e ingressos per millores de l'esperança de vida lliure de disfuncionalitats, nous coneixements i tecnologies que amplien la funció de producció, distribució i benestar. Hauria així per exemple de ser diferent la imposició sobre la renda o el consum per grups d'edat. Finalment, el fet de que es considerin situacions diverses al llarg del temps planteja la conveniència d'atendre a taxes de descompte diferents entre seqüències de diferents cohorts, no sempre fàcilment identificables amb les taxes internes de rendiment. Finalment, aquestes construccions de cicle vital per a les polítiques públiques fan més justícia a les situacions mitjanes de les generacions al llarg del temps que a les variacions internes a cada moment. I és probable que les situacions extremes i no les mitjanes hagin de ser avui objecte prioritari de les polítiques socials.

Guillem López i Casasnovas

Univ. Pompeu Fabra

Addenda d'evidències

- 1- **Taxes de retorn de la inversió en K Humà.** Diferents autors han mostrat que les taxes internes de rendiment dels programes de despesa decreixen amb l'edat dels beneficiaris. En general docs per això el nens i les dones (per les externalitats a les que se associen les seves tasques) haurien de guanyar prioritats.

Source: Carneiro and Heckman (2003).

- 2.- **L'ascensor social al descobert.** Com és sabut el progrés econòmic d'un individu dintre d'una societat s'aproxima a través de l'elasticitat intergeneracional de ingressos (millor quan menys dinàstics son aquests, la qual cosa vol dir 'més mobilitat'). La seva falta veiem en el gràfic que s'associa a la desigualtat (mesurada aquí per l'índex de Gini)

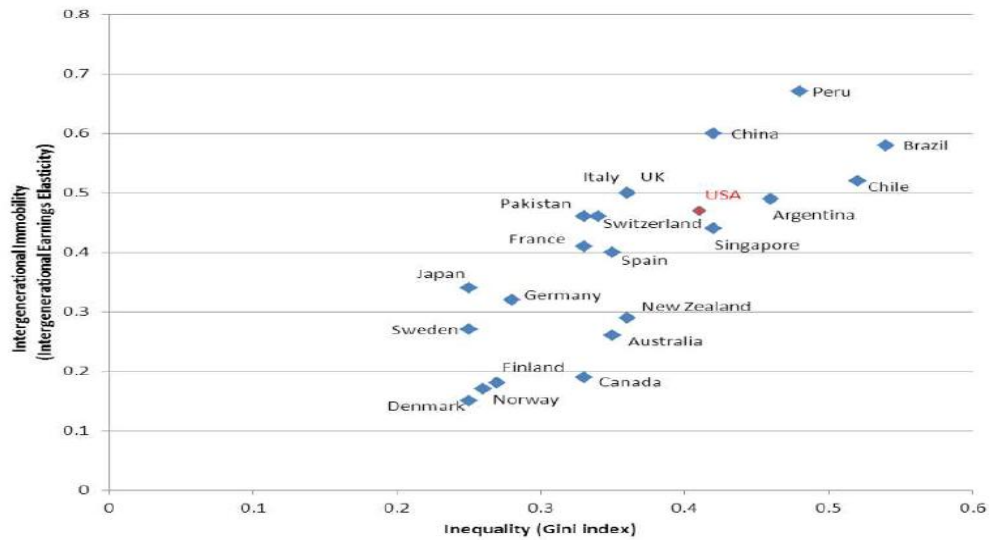

Figure 2 **The Great Gatsby Curve**
Source: Corak (2013)

Addenda 2 d'evidències. Extreta de:

Reallocation of Resources Across Age in a Comparative European Setting

Bernhard Hammer (TU WIEN), Alexia Prskawetz (TU WIEN), Inga Freund (TU WIEN)

3-Descripció de les relacions entre renda per capita obtinguda del treball, de capitals, reassignacions d'actius i consum per a cada grup d'edat. I tot això mesurar en relació a la renda mitjana del treball d'aquells compresos ebtre 30 i 49 anys, per a l'any 2010.

Figure 2: Per capita labour income, asset income, asset based reallocations and consumption by age, in relation to average labour income of ages 30-49, 2010

Source: EU-SILC 2011 (Labour income); www.ntaccounts.org (Consumption and ABR); HFCS (Asset income)

La dependència econòmica des de la perspectiva de cycle vital: rati de comptes de transferències nacionals (NTA)

Economic Dependency from a Life Cycle Perspective: The NTA Dependency Ratio

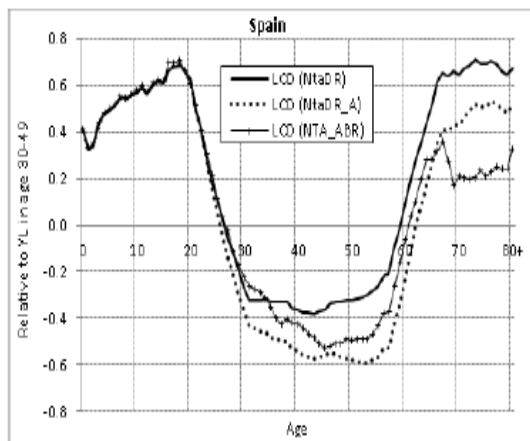
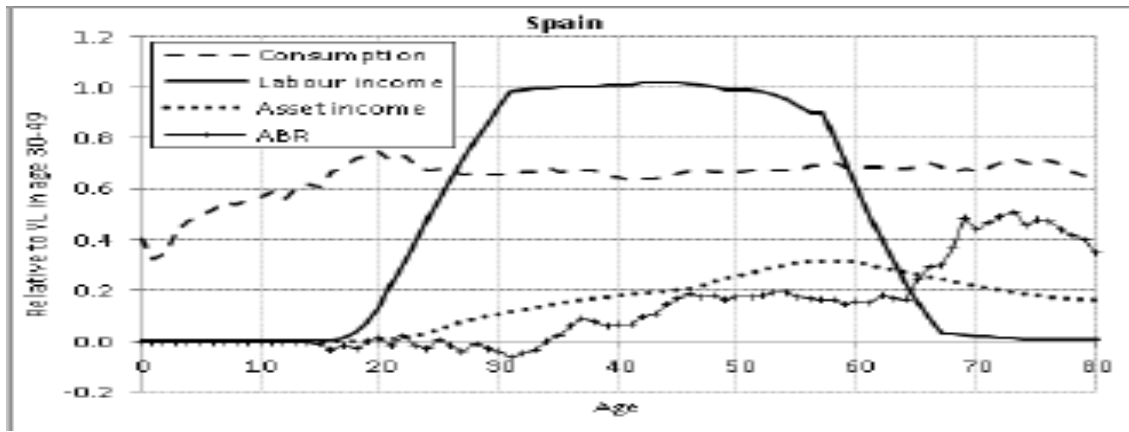
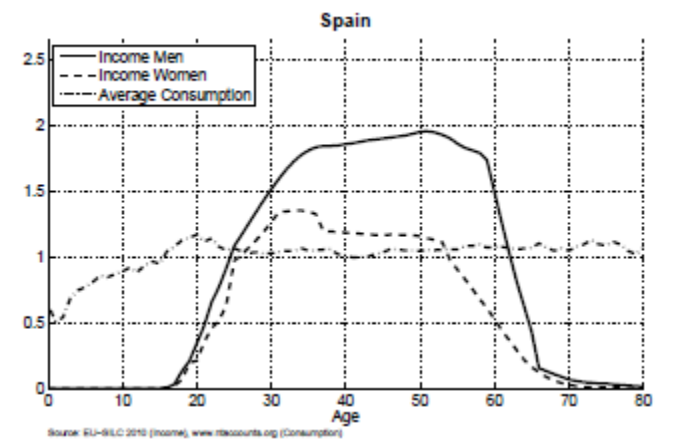

Figure 3: Per capita life cycle deficits for the three NTA based dependency ratios, 2010, by country

4-Pauta de ingresos del treball de homes i dones (i de generació de rendes) i pauta de consum

Figure 3: Labour Income and Consumption by Age and Sex in Relation to the EU-SILC Sample Average of Labour Income

The Generation of Labour Income by Age and Sex in Percent of Total Labour Income

Spain			
	Men	Women	Total
<= 25	3.7	2.6	6.3
26 - 40	21.8	15.9	37.7
40 - 55	26.0	15.4	41.5
56+	10.3	4.2	14.5
Total	61.9	38.1	100.0

5-Dèficits i superàvits de pautes de ingressos i consums per grups d'edat en percentatge de la renda total del treball, i a la renda laboral mitjana a alguns països, inclosos Espanya

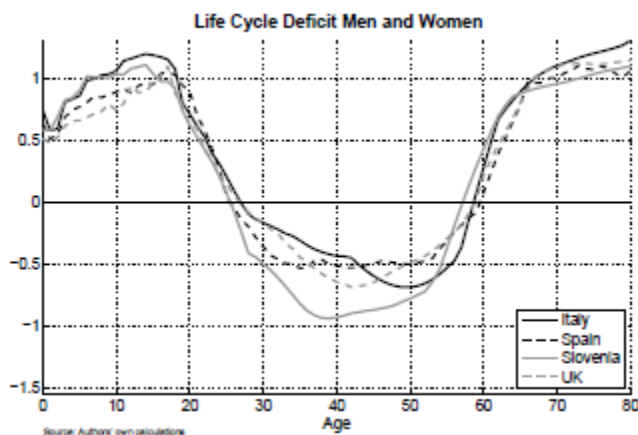
Table 3: The Aggregate Life Cycle Deficit and -Surplus by Gender in Percent of Total Labour Income

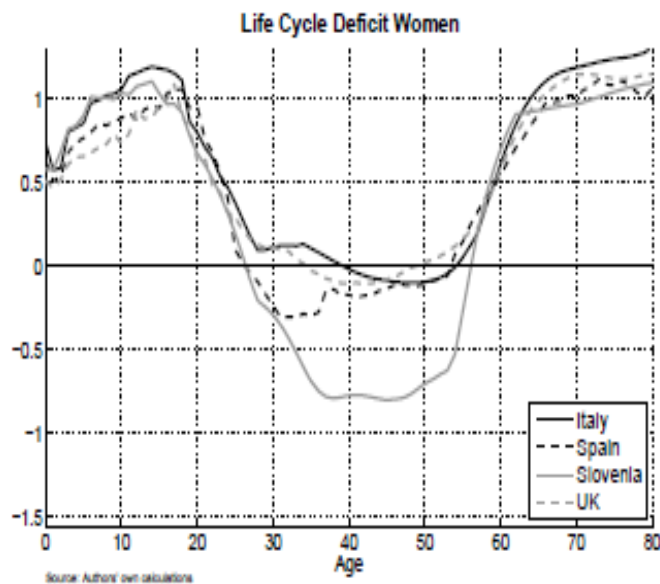
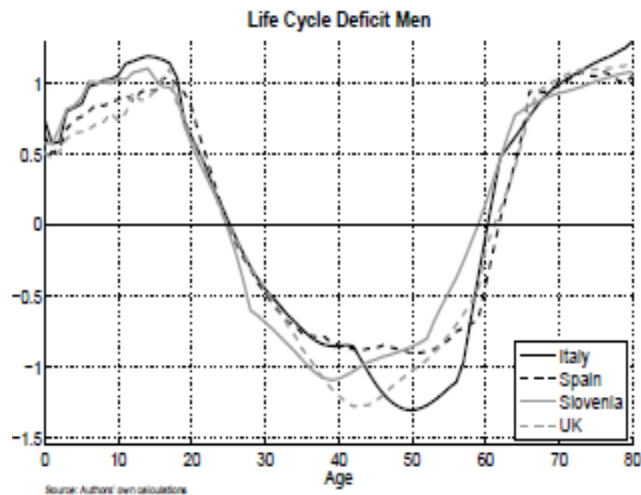
Country	Sex	LCD and LCS in % of Total Labour Income			Age Borders LCD positive	
		Young (LCD)	Working Age (LCS)	Old (LCD)	until:	from:
Spain	Women	14	4	18	25	60
	Men	14	23	10		
	Total	27	25	25		
Sweden	Women	11	12	13	25	64
	Men	11	29	8		
	Total	22	41	21		
UK	Women	12	1	18	26	59
	Men	11	25	10		
	Total	23	24	26		

To facilitate the comparison across countries a standard population is applied for all countries.

Source: Authors' own calculations based on EU-SILC (income) and data from the NTA project (consumption).

Figure 4: The Life Cycle Deficit in Relation to the EU-SILC Sample Average of Labour Income

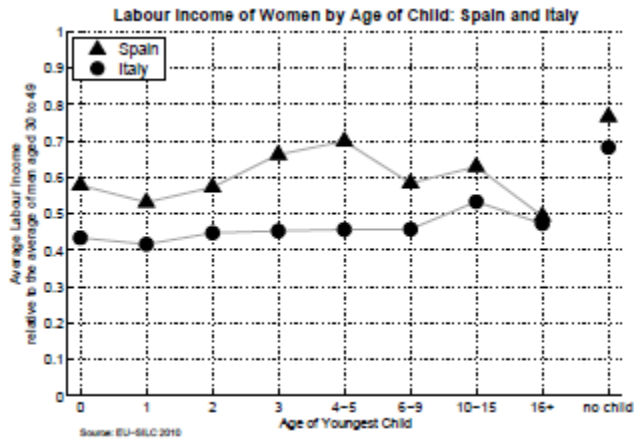

6-Renda del treball de la dona segons edat del fill a Espanya i a Itàlia, en un efecte composició que pot estat afectat de (i) que només o en major proporció sigui una selecció mostral no representativa de dones que tenen fills sense interferir en cap cas en la tinència; (ii) només els tenen quan ja han assolit els seus màxims professionals; (iii) tenen menys fills de manera que la disrupció global és menor, i (iv) la menor participació en general de la dona al mercat de treball i que s'accentua amb l'elevat cost d'oportunitat que suposa tenir fills deixen el treball i després no hi tornen

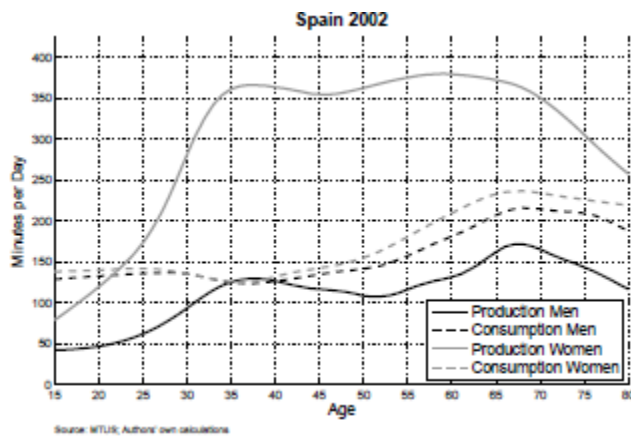
Figure 5: Labour Income by Age of Youngest Child

7-El treball no pagat o el temps transferit en base voluntària ja en formes de producció o de consum en minuts per dia

Figure 6: Unpaid Work: Production and Consumption in Minutes

8-Compensacions familiars internes de persones que viuen amb els seus propis fills

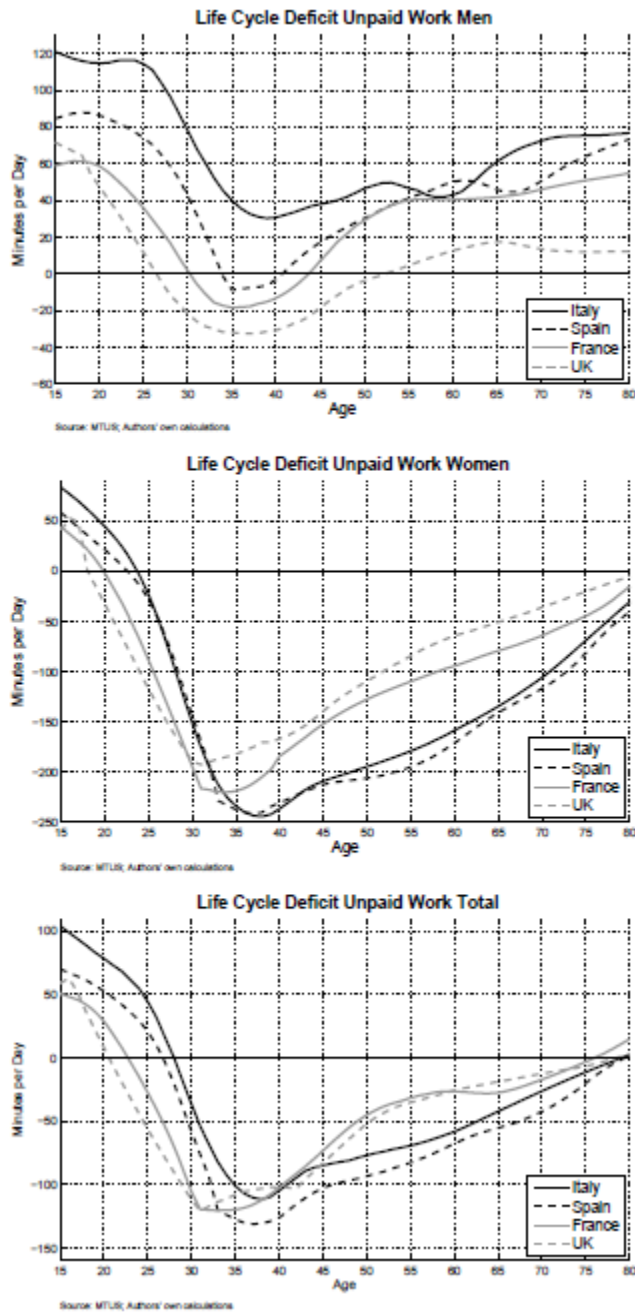
Table 4: Percentage of Persons Living With Own Child

Country/Age	Percentage of Persons Living With Own Child						
	<= 20	21-30	31-40	41-50	51-60	60-70	71+
Austria	2	31	72	70	38	16	17
Germany	1	24	66	62	26	6	8
Spain	3	20	65	80	65	40	33
Finland	2	31	70	69	24	5	9
France	2	34	78	72	32	9	9
Italy	2	25	65	75	61	35	20
Slovenia	1	29	84	87	55	28	22
UK	4	31	73	76	43	14	10

Source: EU-SILC 2010

9-Superàvits i dèficits de temps no retribuït d'homes i dones a cada edat, en minuts per dia

Figure 7: Unpaid Work: Life Cycle Deficit of Men and Women in Minutes

10-Importància de les transferències no monetàries anteriors entre diferents països respecte de la renda laboral mitjana del treball retribuït, i superàvits i dèficits per sexe combinat les formes de transferències retribuïdes i de les no pagades a diferents països.

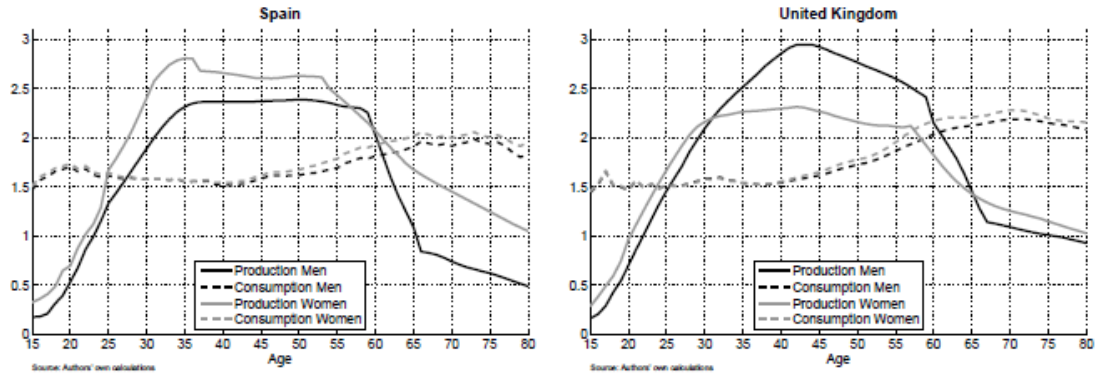

Figure 8: Market and Non-Market Production and Consumption by Age and Sex relative to the EU-SILC Sample-Average of Labour Income from Paid Work

Table 5: The Aggregate Life Cycle Deficit and -Surplus for Paid and Unpaid Work by Gender

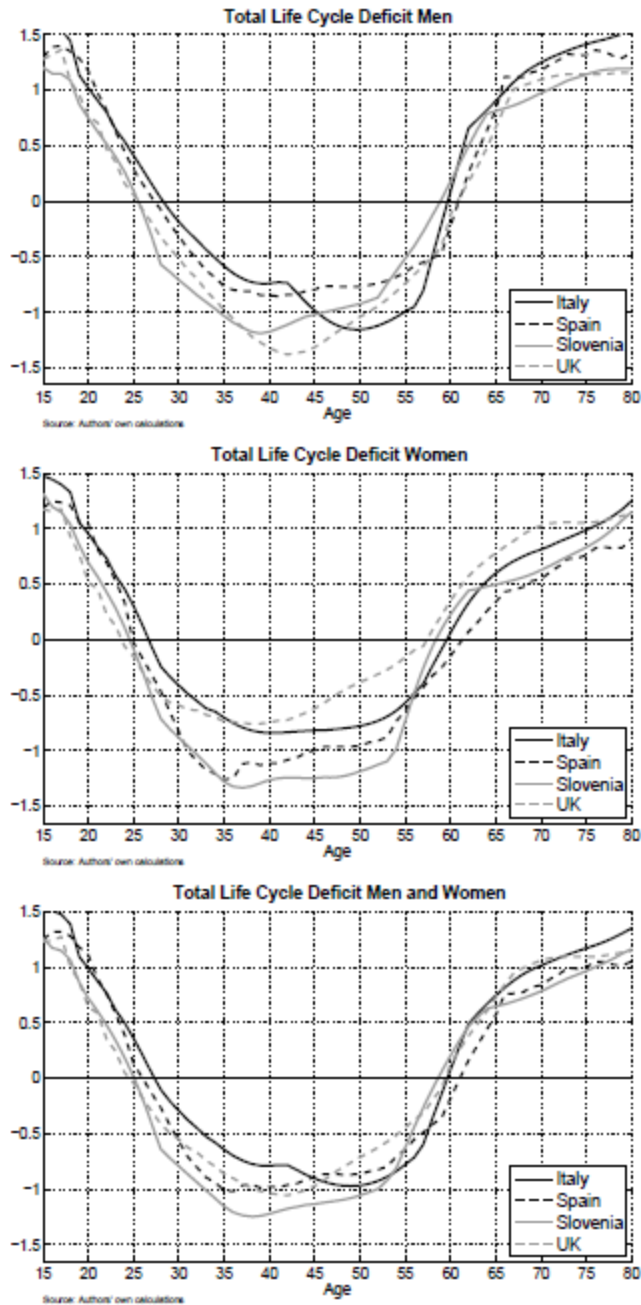
Country	Sex	LCD and LCS in % of Total Labour Income		Age Borders LCD positive	
		Working Age (LCS)	Old (LCD)	until:	from:
Austria	Women	10	8	23	58
	Men	18	6	22	60
	Total	28	14	22	59
Finland	Women	12	7	24	61
	Men	13	6	25	61
	Total	26	13	24	61
France	Women	12	7	23	59
	Men	16	7	23	60
	Total	28	14	23	59
Germany	Women	9	9	25	58
	Men	17	6	26	62
	Total	26	15	25	60
Italy	Women	10	7	26	60
	Men	11	8	28	60
	Total	21	15	27	60
Slovenia	Women	17	7	24	59
	Men	14	6	25	59
	Total	28	13	24	59
Spain	Women	14	5	24	62
	Men	10	6	27	61
	Total	24	11	25	62
United Kingdom	Women	8	8	23	58
	Men	14	5	24	61
	Total	22	13	23	60

Source: Authors' own calculations

Note: Information on the "Young (LCD)" cannot be provided, as individuals aged 15 years and younger are not included in the time use surveys.

11-Dèficit al llarg de la vida per a la producció de mercat i 'no de mercat' respecte a renda mitjana del treball remunerat a alguns països, inclosos Espanya

Figure 9: The Life Cycle Deficit for Market and Non-Market Production relative to the EU-SILC Sample Average of Income from Paid Work

CENTRE DE RECERCA EN ECONOMIA I SALUT (CRES-UPF):
<http://www.upf.edu/cres/>

